

Հովհաննես Թումանյան

Մերժած օրենք

I

Բարձրադիր լանջում բարձր սարերի
Աղոթք է անում լուռ կանգնած մենակ
Հին հիշատակը հին–հին դարերի—
Քրիստոնեից միանձանց մի վանք:
Նրա սրբաձայր գմբեթը քարյա
Բարձրանում է վեր— դեպի երկինքը,
Խաչակնքելով աշխարքի վերա
Օրհնում է մշակի արդար քրտինքը:
Այնտեղ խստակյաց միաբանություն

Ճգնում է միտքը աղոթքի տված,
Անհաղորդ երկրի վայելքին ունայն,
Մինչև որ յուր մոտ կրկանչե աստված:
Չեն լսվում երբեք սուրբ հայրերի մոտ
Մարդոց խնջույքի ուրախ երգերը,
Եվ ոչ կանացի հայացքը խանդոտ
Հուզում է մեղքով խաղաղ սրտերը:

II

Երեք օր առաջ վաղ առավոտյան
Համընթաց մի սայլ մոտեցավ վանքին . —
Հեռու կողմերից ուխտավորք եկան

Երկրպագելու սրբոց մասունքին:
Եվ դղրդալով բարեպաշտ մարդկանց
Առջև բացվեցան դռներն աստժո տան,
Եվ մի ահավոր երկյուղով լցված,
Խաչակներելով նրանք ներս մտան:
Սուրբ կամարները, սևացած արդեն,
Մի անգամ դարձյալ ծածկվեցան ծխով.
Ծխի մեջ վառվող մոմերի առջև
Ծունկ չոքած աղոթք արին երկյուղով:
Ջոհր գենեցին և բաժանեցին,

Ապա սրբազան նրվերներ տարան
Այն աղոթարար միաբաններին.—
Մեղքի թողություն, օրհնություն առան
Բայց կատարվեցավ այլ մեծախորհուրդ
Ուխտ և ողջակեզ կյանքի հաշտության,
Փրկեց ակներև մահից մի հոգի,
Որ պիտի անմեղ կորչեր հավիտյան:
Ոչ արյուն թափվեց, ոչ հուր բարձրացավ,
Ոչ տեսանելի կանգնեցավ սեղան,
Հոգիները միայն անձայն խոսեցան—

Վերածնվեցավ մատաղ աբեղան.
Եվ մաշված կրծքում կրքերը մարած
Ավելի սաստիկ եռացին նորից,
Իսկ այն ընտանիքն, ուխտը կատարած,
Դուրս գնաց արդեն վանքի դռներից:

III

Մարդոց մեղքով լի շենքերից հեռու,
Սուրբ անապատը գիշերվա մթնում,
Ինչպես մի հսկա, ահռելի ուրու,
Ահա կանգնած է ահավոր, տրտում:
Նրա խցերից մեկում միայնակ

Մի երիտասարդ, դժգույն, դավկահար,
Ձիթի ճրագի աղոտ լույսի տակ,
Անկողնում անքուն տանջվում էր երկար:
Հագիվ հեռացան հախտուն մտքերը,
Որ քունն աչքերին մոտ շէին թողնում,
Հագիվ ծանրացան արտևանունքները—
Քնեց արեղան յուր կոշտ անկողնում,
Եվ հանկարծ կանգնեց նրա գլխի մոտ
Լուսեղեն մարմնով մի կույս երկնածին,
Կարեկցությամբ լի, բայց սաստիկ կրքոտ,

Աշխույժ հայացքով նայեց քնածին:
Նայում էր առ ժամ և կամաց-կամաց
Հասուն, լի կուրծքը ուռչում-իջնում էր,
Կարծես՝ երեսին մեղմածուփ այլաց
Ճերմակ փրփուրը խաղալիս լիներ:
Ապա շնորհալի և խիստ հեզանագ
Շարժվածքով ճկուն մեջքը խոնարհեց,
Եվ տաք համբույրով վարդերանգ շրթանց
Քնածի տխուր ճակատը այրեց:
Չարքնեց արեղան և զգաց հոգում

Մի ցավ, որ սաստիկ տանջում էր իրան.
Այնինչ այցելու ոգին երկնքում
Փայլատակում էր մի աստղի նման:
Դուրս նայեց տեսավ նորեկ արևը
Երկնքի ծայրը հրդեհ էր ձգել,
Նայեց աշխարհքին, նայեց վերևը,
Եվ ուզեց իսկույն բոլորը գրկել...

IV

Փոխվեցավ այսպես վանականն անմեղ,—
Յուր խուցը դարձավ առավել նեղլիկ,
Եվ մեղն աղոթքի անդորրության տեղ

Հայտնվեց հոգում անձանոթ մրրիկ:
Ո՛վ զարմանք, արդեն սիրալի սրտով
Մի գիշերվա մեջ կարոտել էր նա,
Եվ ափսոսում էր, թե ինչու շուտով
Գնացին վանքի հյուրերն երեկվա:
Կարոտել էր նա . և նրա աչքին,
Քավության ճերմակ շապիկը հագին
Միշտ երևում էր այն գերդաստանի
Վայելչահասակ դուստրը գեղամի:—
Երևում էր նա գլխակոր չոքած

Լուռ աղոթելիս սեղանի առաջ,
Կամ այստեղ նստած, կամ այնտեղ կանգնած՝
Թախծալի, քնքուշ դեմքով սիրատանջ:
Ամենայն անգամ նրա տեղերին
Մոտիկ գնալիս, կամ թե կանգնելիս
Ծնկներն ու սիրտը դողդողում էին,

Եվ մարմնին ախորժ թնֆիր էր գալիս:
Երկար ժամերով քարացած-անշարժ
Մի տեղ մնում էր նստած, գլխաքարշ—
Ապրում էր մտքում երագած օրով,

Եվ ցնորմունքից ուշաբերվելով
Հաճախ անհանգիստ նա չարչարվում էր,
Լալիս էր ծածուկ, վանքից կորչում էր,
Եվ կատաղում էր, որ մի մարդ չըկար՝
Յուր ցավն սփռվեր, կամ գեթ հասկանար...

V

Արդեն հրեղեն գունդն արեգակի
Ուժասպառ, հոգնած դեպի մայր թեքվեց.
Փուլ եկավ դարձյալ սիրտն աբեղայի—
Գիշեր է հասնում. նա տրտում երգեց.—
«Արևը թռավ

Թոցրրեց, տարավ
Փայլուն շողերը .
Խավար գիշերը
Ծանրացավ ահա
Դաշտերի վերա:
Գերին արևի
Գլուխը դեպի
Արևմուտ ծռած
Մնաց սալարած:
Սպասում է նա,

Թե երբ կերևա
Երկնականարից
Արևը նորից:
Ա՛խ, շուտո՛վ բացվիր,
Արև կենսաձիր .
Գուրգուրիր կրկին
Արևաձաղկին:
Հեռացար և դու
Անհայտ սիրատու.
Բոցոտ հայացքով

Լցրիր կրրակով
Սիրտս վշտահար
Եվ քեզ հետ տարար
Ուշքս ու միտքս . . .
Մթնեց երկինքս .
Ես էլ ծաղկի պես
Սպասում եմ քեզ . —
Ահա շվարած
Գլուխս ծռած,
Ես էլ եմ նայում,

Քո ճամփեն պահում .
Ծագի՛ր դու նաև,
Իմ հոգուս արև»:

VI

Գիշերվա սթնում նեղ լուսամուտից
Երևում է լույսն աղոտ լամպարի .
Յուր անձուկ խցում նստած է հանգիստ

Ժիր վերակացուն հին սրբավայրի:
Կծղել են երկայն մազ ու միրուքը
Այն խստակրոն ծեր վանականի,
Հանգել են աչքերն, և հեգ ծերուկը

Չունի երեսին մի գիծ կենդանի:
Արդեն չորացած երկայն մատներով
Յուր սև համրիչի հատերն է քաշում,
Եվ խաղաղությամբ, դրախտի հուսով
Կյանքի մնացած ժամերը հաշվում:
Մահի հարվածից նա չի սարսափում,
Եվ բան չի խլում մահը նրանից,—
Երկրի հետ նրան ոչինչ չի կապում,
Ողջ սպասում է նա գերեզմանից:

VII

Փոքրիկ դռնակը բացվեցավ.

Մի մեռելատիպ, բայց երիտասարդ,
Աչքերը վառված սևաշոր մտավ.
Եվ հարցրեց նրան ծերուկը հանդարտ.—

Ծեր վանահայրը

Ի՞նչ ունես, որդյակ:

Երիտասարդ արեղան

Հայրիկ, ներիր ինձ,
Այսպես տարածամ որ քեզ մոտ եկա .
Միրտս ուզում է դուրս թռչել տեղից...
Այլևս համբերել չըկարողացա...

Վանահայրը

Համբերություն տա թող բարձրյալը քեզ.
Բայց ինչու՞ համար հուզված ես այդպես:

Աբեղան

Ինձ ասա՛, հայր սուրբ, գաղտնիքը կենաց
Արդյոք օրենք է աստծուց սահմանա՞ծ...

Վանահայրը (ընդհատելով)

Այո՛, տեր աստված աշխարհին, որդյակ,
Ապրելու համար տվել է օրենք,
Եվ մենք սրբությամբ, ինչպես օրինակ,
Այն օրենքները պիտի կատարենք:

Աբեղան

Կատարենք, հայր սուրբ... ապա, երբ որ կա
Խնդրում են տիրոջ այն սուրբ օրենքով,
Որով ապրում են մարդիկը նորա,
Նաև մարդկային իմ իրավունքով...

Վանահայրը (ընդհատելով)

Էլ ի՞նչ իրավունք... դու պաշտոնյա ես,
Մի սպասավոր աստըծո տանը,
Պիտի տաճարի սեղանին նայես,
Աղոթես, ճգնես . այս է քո բանը .
Եվ դրա համար չես մնալ անմաս—
Բոլորի վարձը այնտեղ կըստանաս:

Աբեղան

Ես ծառայում եմ, և իմ պաշտոնում,
Տեսնում ես, ահա, պակասավոր չեմ,
Երկնքի վարձը չեմ արհամարհում,
Բայց մի՞թե երկրում ես պիտի կորչեմ...

Վանահայրը

Մի մազ չի կորչիլ գլխիդ մազերից.
Մի՛ սնուցանիր սրտունդ կասկած:

Աբեղան

Սակայն չէ՞ որ մեզ այս լեռ քարերի
Ճգնության համար շրտեղծեց աստված:
Իմ օրերն այստեղ տխուր են անցնում .
Վառվում է սրտունս հուրը կենսական,
Ի՞նչու եք նրան դուք գոռով հանգցնում
Մահաշունչ գրկում խուլ առանձնության .
Կարոտ է հոգիս, թռչում է հրաթև,
Այս մենաստանի բարձրը պարսպից,

Չեմ կարող մնալ ես այսուհետև,
Եվ երբեք, մինչդեռ գրկված եմ կյանքից...

Վանահայրը

Այստեղ է կյանքը, այս սուրբ հարկի տակ .
Աղոթի՛ր, ճգնի՛ր, կըգտնես որդյակ:

Աբեղան

Չէ՛, չեմ գտնում, հայր, աղոթքների մեջ
Եվ ոչ հոգեբուխ մեղեդիների,
Դարձյալ մնում է նա սաստիկ մի տենչ,
Մի տենչ անկատար, անհասանելի,
Սարսափում եմ ես.— մոտ է վտանգը—
Իմ մահն ինձանից մոտիկ է, մոտիկ .

Այստեղ չեմ գտնում մխիթարանքը,
Որով շնչում եմ, ապրում եմ մարդիկ:

Վանահայրը

Ուրեմն չըկա, ինչ որ ուզում ես,
Եվ այդ ցնորք է, կամ փորձությունով
Նգովյալ չարը խարբալում է քեզ
Չոգի կործանող յուր պատրանքներով:

Աբեղան

Եթե նա չըկա, ոչինչ չեմ հարգում,
Ատում եմ և ինձ, իմ անձս միայնակ,
Ոչինչ չեմ գտնում այլևս աշխարքում—
Լոկ խաբեություն և անմիտ տանջանք . —

Թող այնուիետև քանդվի նա իսպառ,
Նրա երեսին էլ կյանք չըծաղկի,

Թող մեռնեն մարդիկ, թող ուտեն իրար...
Ես էլ չեմ խղճում այստեղ ոչ ոքի:
Մակայն չէ, նա կա . անբա՛խտ ավեր,
Կուրծքդ երևի դեռ չէ եռացել,
Մենակ է աճել հասակդ բոլոր
Եվ առանց կյանքի հանգել, ծերացել .
Բայց երբ սուկալի առանձնության մեջ
Ինձ պաշարում է սարսափը մահու

Եվ ունայնության մտքերն հոգեմաշ
Ինձ երևում են տխուր, ահարկու,
Շուրջս չեմ գտնում փրկության նշան:
Իսկ մահը, կարծես, չոքել է կրծքիս,
Միմիայն խորափոս, խավար գերեզման,
Միմիայն դժոխքն է երևում աչքիս,
Նա այն ժամանակ վրա է հասնում
Ինչպես լուսավոր շողն արևլույսի,
Փարատում հոգուս մոայլությունը,
Վանում մահաշունչ մտքերն մեկուսի,

Կյանքի ջերմությամբ լցվում է սիրտս...
Եվ ես զգում եմ, որ այն քաղցր ու նուրբ
Զգացմունքով է կենդանի մարդս .
Բայց ավստ՛ս, որ դու չըզիտես, հայր սուրբ:

Վանահայրը

Այն սուրբ հոգին է, կամ մի սուրբ հրեշտակ,
Որ այցելում է, ո՛վ արժանավորդ,
Եվ կյանքի մասին աստվածաբնակ
Այս սուրբ տաճարում քեզ տալիս հաղորդ:

Աբեղան

Օ՛, չէ՛, չէ, հայր սուրբ, նա չէ իջանում,
Ինչպես սուրբ հոգին, աստծո խորանից,

Եվ ոչ հրեշտակի պաշտոն է տանում,
Բայց ես շա՛տ հեռու, հեռու եմ նրանից:
Ա՛խ, նա պակաս է, նա չըկա այստեղ,
Մերժած է անգամ նրա անունը,
Եվ ահա դատա՛րկ, դատարկ է ահեղ
Օրենքի պաշտպան աստուծու տունը:

Վանահայրը

Այդ խաղաղության թշնամին է չար,
Որ միշտ հեռու է ահիցը վանքի:

Աբեղան

Նա չար չէ, հայր, այլ միակ հաշտարարը
Մարդու և կյանքի:

Վանահայրը

Ապա սո՞րք է նա:

Աբեղան

Սո՞րք, ինչպես աստված է և յուր օրենքը
Եվ սիրելի է, որքան և կյանքը...
Ես մեղք չեմ անում, հավատա հայրիկ...
Դուք ի՞նչու համար ինձ այստեղ բերիք .
Ես ի՞նչ եմ արել, չէ՞ ես էլ եմ մարդ,
Նրանցից մեկը, որ այնքան ազատ
Ապրում եմ իրանց ցանկություններով,
Որ աղոթում եմ ուրախ սրտերով...
Ինչո՞ւ համար է իմ աղթոքն այստեղ,

Ո՞ր մեղավորին կըտանե եղեմ...
Ինչո՞ւ համար եմ շարժարվում անմեղ,
Եվ եթե այսպես ես այնտեղ մեռնեմ,
Ձեզ կամ աստըծուն ի՞նչ շահ իմ մահից...
Ուզում եմ ապրել . հա՛յր . կյանք տվեք ինձ...

Վանահայրը

Կյանք տալը նրա ձեռքին է, որդի,
Մարդս ի՞նչ կաներ, որ շատ էլ ուզեր,
Բայց ասա՛, տեսնենք իդճը քո սրտի—

Ի՞նչ ես կամենում:

Աբեղան

Մի աղջկա սեր...

Վանահայրը

Պապանձվի՛ր, ո՛վ լիրբ, աչքիցս հեռացի՛ր,
Մի' ապականիր և մեր աղոթքը,
Շուտո՛վ, հեռացի՛ր, կամ գետինն անցիր,
Չըպդծի տաճարի սյամը քո ոտքը:
Քո սրտին արդեն տիրել է չարը,
Հեռացի՛ր, աստծո բարկությունը տար,
Որ չըկործանե և այս տաճարը
Քեզ հասանելի պատուհասն արդար:
Կամ ապաշխարիր պահքով, աղոթքով,
Հեռու հալածիր դիվական կիրքը,

Էլ այդպիսի բան չանցնի քո մտքով...
Շու՛տ, առանձնացի՛ր, կարդա սուրբ գիրքը:

Աբեղան

Չէ՛, էլ չեմ կարող . հերիք էր ինչ որ
Առանձնության մեջ տանջվեցի լուծ,
Էլ չի բռնանալ այս տենչատոչոր,
Սուրբ սիրո վրա քու սիրտը մեռած:
Արդ ես համարձակ խոստովանում եմ
Քո և աշխարքի առջև իմ սերը,
Եվ բոլոր հոգով արհամարհում եմ
Անցած դարերի խավար ծեսերը:

Դու էլ ես ապրել նախնյաց օրենքով,—
Ապրել ես միայնակ, մարդոց անօգուտ,
Այլև անկանոն, ցավալի կյանքով,
Մեղքեր ես միմիայն վաստակել հոգուդ:
Դու էլ, հնազանդ քո նախնյանց կարգին,
Ուխտեցիր տանել կյանքը վանական,
Բայց հաղթեց խավար բնության կամքին
Միշտ ամենագոր օրենքը բնության...
Չէ՛, չեմ ճամաչում, ես չեմ դավանում
Այնպիսի աստված, օրենք անիրավ,

Որ անարգում է սերն ամուսնական .
Օրհնի՛ր, ծերունի, և մնաս բարյավ:
Միրավառ սրտի համարձակ լեզվով
Ծերունու դիմաց խոսաց արեղան,
Որ, բարկությունից սաստիկ դողալով,
Աստժո անունով նզովեց նրան:
Եվ մեծ դարպասը լուռ մենաստանի
Ծանրը ճոնչաց ու լայն բացվեցավ,
Վանքից մի հոգի հեռու ավանի
Ճանապարհն ընկավ . օրը լուսացավ...